

**Lärarytbildningen
Examensarbete
Hösten 2004**

BERÄTTANDE

En pedagogisk metod i skolan?

**Handledare:
Lennart Leopold**

**Författare:
Carina Olsson
Birgitta Larsson**

BERÄTTANDE

En pedagogisk metod i skolan?

Abstract

Syftet med denna studie är att undersöka om berättandet har någon plats i dagens undervisning. Med berättande menar vi att en person muntligt berättar innehållet i en text för andra. Vi undersökte om det fanns någon skillnad mellan hur barn uppfattar och minns en text beroende på om de får den berättad för sig eller om de läser texten själva. Vi ville också sätta fokus på barns skapande av inre bilder.

Vårt arbete inleds med en genomgång av litteratur i ämnet berättande. Undersökningen genomfördes i en årskurs 4 med 24 elever. Eleverna fick svara på enkäter och blev intervjuade vid fyra olika tillfällen. Resultatet av undersökningen är klart till berättandets fördel och visar att berättandet borde ha en given plats som pedagogisk metod i skolan.

Ämnesord: berättande, inre bilder, fantasi, pedagogisk metod, lärande

INNEHÅLL

INNEHÅLL	3
1. Inledning	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte	5
2. Litteraturgenomgång	6
2.1 Fantasi och inre bilder	6
2.2 Historik.....	7
2.3 Berättandet idag.....	8
2.4 Varför berätta?.....	9
2.5 Vad säger styrdokumentet?	9
2.6 Forskning och undersökningar	10
2.7 Berättarteknik	11
2.8 Jämförelse berättande/eget läsande	12
3. Problemprecisering	13
4. Metod och material	14
4.1 Förarbete.....	14
4.2 Undersökningsgrupp	14
4.3 Undersökningsmetod.....	15
4.4 Val av texter	17
4.5 Berättaren	18
4.6 Enkäter	18
4.7 Intervjuer	19
4.8 Pilotstudie.....	19
4.9 Resultatanalys.....	19
5. Genomförande	20
5.1 Förarbete.....	21
5.2 Undersökning 1	22
5.3 Undersökning 2	24
5.4 Undersökning 3	25
5.5 Undersökning 4	25
6. Resultat	26
6.1 Undersökningsgrupp	27
6.2 Enkätundersökning, kvantitativ.....	27
6.2.1 Undersökning 1	27
6.2.2 Undersökning 2	27
6.2.3 Undersökning 3	28
6.2.4 Undersökning 4	28
6.3 Enkätundersökning, kvalitativ	29
6.4 Intervjuer	30
6.4.1 Intervjuer vid undersökning 1	30
6.4.2 Intervjuer vid undersökning 2	30
6.4.3 Intervjuer vid undersökning 3	31
6.4.4 Intervjuer vid undersökning 4	31
7. Diskussion	32
7.1 Metoddiskussion.....	33
7.2 Resultatdiskussion.....	33

7.3 Relevans	36
7.4 Framtida forskning	37
8. Sammanfattning	37
Källförteckning.....	39
Bilaga 1 Undersökning 1, Faktatext 1, Astrid berättar om sin barndom.....	41
Bilaga 2 Enkätfrågor till undersökning 1	42
Bilaga 3 Intervjufrågor till undersökning 1	44
Bilaga 4 Undersökning 2, Faktatext 2, Astrid som författare	45
Bilaga 5 Enkätfrågor till undersökning 2	46
Bilaga 6 Intervjufrågor till undersökning 2.....	48
Bilaga 7 Undersökning 3, Saga 1, Den lille mannen	49
Bilaga 8 Enkätfrågor till undersökning 3	51
Bilaga 9 Intervjufrågor till undersökning 3.....	53
Bilaga 10 Undersökning 4, Saga 2, Läraren och lärjungen.....	54
Bilaga 11 Enkätfrågor till undersökning 4	56
Bilaga 12 Intervjufrågor till undersökning 4.....	58

1. Inledning

Vi inleder vår uppsats med en presentation av oss själva och om vad som har gjort att vi är så intresserade av ämnet ”berättande”. När vi använder ordet berättande så är det i betydelsen av att det är en person som muntligt berättar innehållet ur en text för andra. Vi kommer också att beskriva det syfte och de frågeställningar vi har.

1.1 Bakgrund

Vi är två pedagoger som har arbetat som förskollärare och fritidspedagog inom skolans värld i tio år. Större delen av tiden har vi arbetat bland de yngre barnen, sex till nio år. Vi har många gånger ställts inför problemet: Ska vi ge eleverna en färdig text som de själva ska läsa eller ska vi berätta och på det sättet förmedla texten till eleverna?

Vår roll som pedagog består mycket i att inspirera barnen i deras eget läsande. Den största delen av svenskundervisningen för de yngre barnen handlar just om elevernas eget läsande. Vi tycker att berättandet fungerar bl.a. som en inspirationskälla till det egna läsandet, till att öka elevernas fantasi och stärka deras ordförråd. Att öka elevernas fantasi är viktigt, anser vi. Det kommer att framgå i litteraturgenomgången nedan att flera forskare betonar vikten av att vi lär oss skapa inre bilder. Därför är vi oroad för vi tycker att berättandet har minskat ute på de skolor vi har erfarenhet ifrån. I vår undersökning vill vi studera berättandet bland äldre elever och se om de positiva erfarenheter vi har från de tidigare årskurserna även gäller här.

1.2 Syfte

Vi vill genom vår undersökning lyfta fram vikten av att berätta för eleverna. Vi vill också undersöka om berättandet är en bra pedagogisk metod i skolan. Under de åren vi arbetade i skolan såg vi stora fördelar med berättandet. Det var ett bra sätt att nå fram till eleverna och att samla dem inför en uppgift. Det var lätt att inspirera eleverna till eget läsande och skrivande genom att berätta sagor och händelser för dem. Nu vill vi med denna undersökning

se om våra erfarenheter angående berättandets fördelar också gäller för elever i årskurs fyra. Våra frågeställningar är:

- Finns det någon skillnad mellan hur elever uppfattar och minns innehållet i en text då de lyssnar till berättande, jämfört med då de läser själva.
- Finns det någon skillnad mellan elevernas inre bilder då de lyssnar till berättande, jämfört med då de läser själva?

2. Litteraturgenomgång

I vår litteraturgenomgång presenterar vi berättande ur olika synvinklar som vi anser är väsentliga för vår uppsats. Vi inleder med att berätta om fantasi och inre bilder, därefter studerar vi berättande ur en historisk synvinkel och övergår sedan till att redogöra för hur det är med berättandet på skolor idag och ute i samhället i övrigt. Vi tar upp vad det står i litteraturen om berättandet och varför man ska berätta för eleverna ute på skolorna. Vi som arbetar ute på skolorna är styrda av skolans läroplan och kursplan. Vi har därför granskat styrdokumentet för att se om det finns något i dem som berättigar berättandets plats i undervisningen. Fortsättningsvis redogör vi för den litteratur vi funnit och som vi tycker är relevant för vår undersökning. Därefter redovisar vi vad litteraturen ger för tips och idéer i berättandets ädla konst. Vi avslutar litteraturavsnittet med en jämförelse av vad litteraturen säger om eget läsande i förhållande till berättande.

2.1 Fantasi och inre bilder

I kursplanens två första mål används uttrycket ”utvecklar sin fantasi” (Kursplanen och betygskriterier s. 96-97). Enligt vad Vygotskij hävdar i boken *Fantasi och kreativitet i barndomen* (1995) är det människans erfarenheter som gör att man får rik fantasi och ju mer erfarenheter desto lättare har man för att skapa sig så kallade inre bilder. Detta innebär att en vuxen människa har rikare fantasi än ett barn och därmed tydligare inre bilder. Fantasin är en viktig del i en människas utveckling.

När eleverna lyssnar till någon som berättar skapar de inre bilder med hjälp av minnet och detta är också vid den skönlitterära läsningen ”När vi gestaltar våra minnen är det viktigt att sätta ord på konkreta detaljer. Det är just de konkreta detaljerna som sedan skapar de inre bilderna hos läsaren” skriver Stenson, Johanson Kristeberg (1998 s.45). Det är med hjälp av fantasin som man sätter färg på en historia och gör den verklig. Denna förmåga att fantisera är basen i barnens egen kreativitet. I samtal med andra kan barnen sedan jämföra bilderna med varandra och upptäcka att alla har sina egna och unika bilder och att alla har rätt till sin tolkning av berättelsen. I *Skolboken* (Gårdsäter och Mitchell 1999 s.11) hävdas att fantasi är detsamma som nytänkande. Den som har rik fantasi har förmågan att se det välbekanta på ett nytt sätt och med nya ögon. Carina Fast skriver i boken *Berätta!* (2001 s.23) att lyssna hjälper barn att visualisera och att skapa bilder för sin inre syn. Detta är basen till barnens egen kreativitet när de ska skriva och berätta själva.

2.2 Historik

Det är i den muntliga berättelsen som skönlitteraturen har sina rötter. Muntliga berättelser har funnits i årtusenden och har ett mönster som eleverna tar till sig när de hör dessa berättas.

Berättare har samlat åhörare och fört historier vidare inte bara för att underhålla och få en stunds avkoppling utan också för att föra kunskap, regler och traditioner vidare till yngre generationer (Fast 2001 s.7). Innan skrivkonsten och läskonsten växte fram ibland det vanliga folket fanns det berättare som gick ifrån by till by och berättade sagor men också förde nyheter vidare. De rika hade anställda berättare som roade dem. Det fanns berättare som kunde berätta på rim och ibland gjordes det till och med till musik (*The Word Book Encyclopedia* 1999).

Vid tider av utsatthet har berättandet varit en tröst och ett sätt att härda ut. Det kan vi se exempel på från slaverna i Amerika och från tider av krig på olika håll i världen. Berättelserna har gjort människorna starka och har i vissa tider setts som ett hot för makthavarna. Det har också funnits tider då berättandet har ansetts skadligt för barnen och för deras fantasi. Försöken att stoppa berättandet har inte lyckats och historier har gått från land till land runt jorden (Fast 2001 s.10). Många av de folksagor vi idag läser för eleverna kommer

ursprungligen från berättelser som har berättats från mun till mun tidigare och som under 1800-talet samlades upp och skrevs ner av bland annat bröderna Grimm. När boktryckarkonsten i slutet av 1400-talet gjorde att det skrivna ordet spreds bland vanligt folk och fler lärde sig läsa ersatte det tryckta ordet till viss del berättandet (*The Word Book Encyclopedia* 1999).

2.3 Berättandet idag

Berättandet har fått ett uppsving ute i samhället och i hela världen enligt *Berättarboken* (Ärnström och Hagberg 1995 s.76). Detta kan man se inte minst på alla berättarfestivaler som ordnas ute i landet med en allt större publik. När vi via internet <http://www.google.com> sökte på ordet "berättarfestival" blev vi glatt överraskade över att se att det fanns så många festivaler att läsa om och eventuellt att besöka. Det finns bl.a. en berättarfestival i Ljungby som äger rum i början av juni varje år. I år var det femtonde året i rad de arrangerade festivalen och de hade föreläsningar och olika seminarier under veckan. Man kunde också lyssna till många olika berättare som framträdde på olika ställen i samhället.

Vi hoppas på att berättandets uppsving också kommer att märkas i skolans värld. I vissa kommuner finns det berättarprojekt som bedrivs ute på skolorna. I vår egen kommun bedriver Kulturhuset Barbacka ett berättarprojekt som riktar sig i första hand till skolorna. Om detta projekt kan man läsa på www.kulturspindeln.sida.nu.

I boken *The Art of Storytelling for Teachers and Pupils* (2000) skriver Elisabeth Grugeon och Paul Gardner om skolan i England. Där har berättandet allt sedan 80-talet haft en mycket liten betydelse. Nu har man arbetat om sina styrdokument för att lyfta fram vikten av att berätta för eleverna i skolan (s.6). Författarna redogör för olika projekt som startats för att utbilda lärarna i hur man kan använda berättandet mer i skolorna. De skriver bl.a. att berättandet är mycket viktigt för elevernas läs- och skrivutveckling (s.8). Vi kommer senare i vår litteraturgenomgång att ta upp vad det står i de svenska styrdokumenterna som berör just berättandet.

Ärnström och Hagberg (1995 s.70) framhåller att barn i dag saknar kultur som förmedlas av levande personer. Däremot finns det gott om massmediaproducerad kultur för barn. Det finns

ett gap i det massmediepräglade samhället mellan kulturproducenter och kulturkonsumenter som berättarkonsten kan fylla.

2.4 Varför berätta?

Om berättandets fördelar står det att läsa i *Skolboken* (Gårdsäter och Michell 1999) och i *Berättarboken* (Ärnström och Hagberg 1995). De skriver att berättandet är viktigt för utvecklingen av elevernas förmåga att visualisera och fantisera och att det har en positiv inverkan på deras ordförråd. Eleverna lär sig också att följa ett händelseförlopp och de får på ett naturligt sätt inblick i språkets uppbyggnad och variation vilket är bra för deras eget berättande och skrivande. I ovannämnda litteratur kan man också läsa att muntligt berättande ofta är ett mer kraftfullt sätt att fånga elevernas intresse än högläsning och elevens eget läsande. I *Skolboken* menar författarna att utan lust, intresse och nyfikenhet svalnar längtan efter kunskap och utan fantasin riskerar all kunskap att bli död och innehållslös (s.28). I läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94) kan man under mål att sträva emot, läsa att skolan ska sträva efter att varje elev utvecklar nyfikenhet och lust att lära (s.11).

Ragnhild Söderberg skriver i *Barnens tidiga språkutveckling* (1988 s.138) att grunden för bokläsning är det muntliga berättandet och i *Lärande och delaktighet* (Ahlberg 2001 s.122) framhålls att språket och det egna läsandet i sin tur är viktigt även i de övriga skolämnena, t.ex. för matematikundervisningen.

2.5 Vad säger styrdokumentet?

Läroplanen (Lpo94. Skolverket 1998) ger de allmänna riktlinjerna för skolarbetet och kursplanerna (Skolverket 2000) ger riktlinjer för varje enskilt ämne. Under ämnet svenska finns det fjorton mål att sträva emot. I alla fjorton målen betonas språkets betydelse starkt både som kommunikationsämne och som tankeredskap.

I Lpo 94 under skolans uppdrag redovisas det att utbildning och fostran i en djupare mening är en fråga om att överföra och utveckla ett kulturarv, språk, traditioner och kunskaper

generationer emellan (s.7). Där framgår också att man genom att överföra de grundläggande värdena förbereder eleverna för att leva och verka i samhället. Det står också att vi ska främja elevernas harmoniska utveckling och de rekommenderar att detta ska åstadkommas bland annat genom varierade arbetsformer. Eleverna skall också få uppleva känslor och stämningar (s.8).

2.6 Forskning och undersökningar

Det har bedrivits en del studier och undersökningar om berättande i olika former. I boken *Berätta magistern, berätta!* (red. Karlegård och Toftenow 1996) redovisas rapporter och undersökningar om berättande i historieundervisning. Undersökningarna är gjorda på elever i olika årskurser. Francesca Mosca (s.169) beskriver sin undersökning *Har du sett den på bio* som hon gjorde i en första klass. Hon berättade en historia som utspelade sig under järnåldern för eleverna. Efter fyra månader fick barnen svara på frågor kring berättelsen, för att se hur mycket de kom ihåg. Hon blev förvånad och glatt överraskad över hur mycket de kom ihåg ifrån det de hade fått berättat för sig. Francesca Mosca jämför inte resultaten med andra inlärningsmetoder, men är övertygad om att berättandet hade en speciell effekt. Mosca bygger sin analys och övertygelse på videoinspelning av ”berättarlektionen” och skriftliga individuella kontrollfrågor efteråt. Koncentrationen under den aktuella lektionen var mycket hög och berättelsens innebörd var bestående hos lyssnarna under lång tid.

Petter Carvell (s. 67) berättar om sin undersökning *Kan du inte komma och berätta*, i två åttondeklasser där han under en tid berättar tre historiska berättelser för den ena klassen. Den andra klassen läser själva samma historier och har dem i läxa. Därefter blir det skriftliga prov, utspridda över en tid. Resultaten är till att börja med ganska lika i grupperna men efter ett tag visar proven att de som lyssnat till berättande kommer ihåg mer och under längre tid.

Gemensamt för resultaten i dessa två undersökningar är att eleverna som fått historier berättat för sig inte skiljer sig nämnvärt i förhören efteråt men att det visar sig att de har kvar kunskapen längre än de som har läst själva. Både eleverna och pedagogerna som deltog i undersökningarna upplevde berättarstunderna som mycket positiva. Eleverna som var närvarande vid berättandet ställde fler spontana frågor än de elever som läst själva. Tyvärr fanns det ingen undersökning med i boken gjord på elever i årskurs fyra, den årskurs som vi

ska göra vår undersökning i. Vår undersökning kommer att stanna vid vad eleverna minns och upplever direkt efter och under berättandet till skillnad mot de undersökningar vi refererar till ovan.

En annan fördel med berättandet kan man se i Martina Camparts avhandling *Schooling emotional intelligence through narrative and dialogue* (2000). Hon har gjort en kvalitativ studie om berättandets kraft. Hon hävdar att berättandet tar tag i lyssnaren och att den får lyssnaren att komma i kontakt med sina egna känslor. Hon skriver också att berättandet är ett sätt att få barn och vuxna att förstå sig själva och sin omvärld. Martina Campart har gjort sin undersökning på barnhemsbarn i Italien. I artikeln *När jag sprang snabbare än vargen: om berättande som metod i pedagogiskt arbete* (Locus 1989) skriver hon om sin avhandling och hon hävdar att användandet av berättande är en pedagogisk metod att arbeta efter. Hon tycker också att det har bedrivits alldeles för lite forskning om narrativ (berättande) undervisning och hon efterlyser studier och riktlinjer för metoden berättande. Francesca Mosca skriver i sin slutdiskussion om problemen hon stötte på då hon sökte fakta och information inför sin uppsats om berättande. Vi håller med Francesca Mosca att det är svårt att hitta litteratur om forskning i ämnet berättande.

2.7 Berättarteknik

Enligt Ärnström och Hagberg (1995) är berättarkonsten något som alla har i sig, men att vi använder den mer eller mindre (s.68). Ärnström och Hagberg delar med sig av tips och idéer om hur man arbetar med berättandet och om hur man gör för att träna upp sin förmåga att berätta. *Berättarboken* kan användas som en form av handledning i berättarkonst. Enligt författarna börjar man med att leta upp en text, historia eller saga som man själv är fascinerad av. Det är tre saker som man ska fokusera på, och det är att man ska ha en plats, en huvudgestalt och så ett problem. Detta kallar Ärnström och Hagberg för berättelsens skelett (s.30). Inför sitt berättande ska man fundera på om man ska ge gestalterna ”en egen röst” och om där är några speciella uttryck som man vill ha med i sitt berättande från originalet. Det är viktigt att berättelsen har en röd tråd så att det är lätt att följa med i händelseförloppet. Vikten av att själv tycka om det man ska berätta betonar Ärnström och Hagberg hela tiden, bland annat säger de: ”Det är viktigt att finna sin egen smak, de berättelser man kan spegla sin själ i” (s.91). Eftersom berättande är relativt sällsynt, både för barn och vuxna, behöver lyssnaren

likaväl som berättaren skolas in i sitt lyssnande respektive berättande (s.93). Det är också viktigt att man får gott om tid och en lämplig plats för sitt berättande, så man inte blir avbruten och ”magin” i den ömsesidiga inspirationen bryts (s.47). Muntligt berättande är en personlig konstform och varje berättare har en personlig stil som i lyckliga stunder tar med lyssnaren till en annan värld (s.44, 98).

Fördelen med att berätta är att man kan anpassa berättelsens innehåll efter elevernas behov framhålls i boken *Berätta* (Fast 2001 s.17). Man kan också läsa om hur viktigt det är att vara väl förberedd då man ska berätta.

I boken *The Art of Storytelling for Teachers and Pupils* säger Elizabeth Grugeon och Paul Gardner (2000) delvis emot Ärnström och Hagberg (1995) genom att påstå att förmågan att kunna berätta är något som man skaffar sig och inte något som vi alla har naturligt (s.40). I boken finns många exempel på hur man arbetar med berättandet i engelska skolor, vilket kan ge inspiration till det egna arbetet med berättande.

2.8 Jämförelse berättande/eget läsande

Att berättandet och det egna läsandet inte är något som står i motsats till varann utan förutsätter varann och snarare bildar broar mellan talat och skrivet språk framgår i *Nya lusboken* (Allard m.fl. 2001, s.49). Svårigheterna med det egna läsandet är enligt *Nya lusboken* att hitta lämpliga texter och att eleverna behöver vissa förkunskaper för att tillgodogöra sig texterna, de är inte lika anpassningsbara som berättandet.

Många pedagoger tvekar inför berättandet eftersom man bör vara väl förberedd och det tar tid att ”träna” sitt berättande, vilket framgår i boken *Böcker omkring oss* (Chambers 1994 s.63). Chambers skriver att berättande inte går att ersätta om människor ska kunna utvecklas till läsare, oavsett ålder. Han hävdar också att läsovilliga tonåringar har samma behov av att lyssna till sagor och sägner som de som precis ska börja lära sig läsa (s.58).

Nu har vi redogjort för vad vi har funnit i litteraturen om ämnet berättande som vi har valt för vår undersökning. Vi har läst om berättandets betydelse både förr och nu och vi har studerat styrdokumentet för att se vad de har att säga om berättandets betydelse. Vi tittade närmare på

hur litteraturen förklarar fantasi och vad den säger om inre bilder. Vi har fått berättandets positiva effekter bekräftade och vi har tagit del av tips och idéer angående vårt eget framtida berättande. Det har bedrivits viss forskning i ämnet som är mycket intressant och som har inspirerat oss i vår undersökning, vilken vi har redogjort för. Vad säger sedan litteraturen om skillnaden mellan att lyssna till berättande i förhållande till det egna läsandet, finns där skillnader och motsättningar? Detta har vi också behandlat i vår litteraturgenomgång.

Som avslutning vill vi citera Chambers: ”Vår lust att läsa skönlitteratur ligger djupt rotad i [...] muntliga erfarenheter av berättelser, i vårt behov av dem, och i vår förståelse för deras innebörd och mönster” (1994 s.57). Här anser vi att Chambers på ett bra sätt betonar betydelsen av berättandet för det egna läsandet.

3. Problemprecisering

När vi läser skolans styrdokument ser vi att berättandet anses vara ett utmärkt sätt att nå fram till ett flertal mål. I Lpo 94 under ”Mål att uppnå i grundskolan” kan man läsa följande: ”Behärska det svenska språket och kunna lyssna och läsa aktivt och uttrycka idéer och tankar i tal och skrift” (s.12). I kursplanen kan man läsa i ett av målen som ska vara uppnådda i slutet av femte skolåret: ”Kunna muntligt berätta och redogöra för något så att innehållet blir begripligt och levande” (s.99). Att berätta sagor, händelser från förr och nu är ett sätt att variera undervisningen och också ett sätt där eleverna får träning att lyssna och ges inspiration till eget berättande.

I vår litteraturgenomgång har vi redovisat två undersökningar gällande elever i åk 1 respektive åk 8 och hur dessa elevers kunskap är bestående, beroende på om den är tillägnad genom berättande eller eget läsande. Resultaten av undersökningarna visar att de elever som lyssnat till berättande behåller sin kunskap längre än de som läst själva.

Den första frågan vi ställde oss var om kunskapen och medvetenheten om textens innehåll även var större direkt efter att den hade berättats jämfört med direkt efter att den hade lästs. Vi ville göra denna undersökning i åk 4 för att se om resultatet överensstämde med de tidigare undersökningarna i åk1 och åk 8, och även med vår egen erfarenhet av elever i åk1 och åk 2.

Vår hypotes är att den större medvetenheten om textens innehåll kommer ifrån en större mängd av inre bilder (se Fantasi och inre bilder 2.1), som ”hänger kvar” när eleven hört den berättas. Den andra frågan vi ställde oss var därmed om de inre bilderna skiljer sig åt beroende om eleven lyssnat till berättande eller läst själv.

4. Metod och material

Inledningsvis beskriver vi undersökningens upplägning. Vi redogör för hur vi planerade vårt förarbete, både det vi skulle göra innan vi gjorde vår verksamhetsförlagda utbildning (vfu) och det vi skulle göra ute i klassen före själva undersökningen. Dessutom förklarar vi varför vi valde att göra vår undersökning på ett visst sätt och varför vi bestämde oss för att göra den i en årskurs fyra, samt vilka tankar och motiv vi hade då vi valde de olika texterna. Därefter redogör vi för hur vi gjorde enkäterna och intervjufrågorna. Vi kommer även att redovisa vår pilotstudie och hur vi tänkte analysera svaren av vår undersökning.

4.1 Förarbete

Inför planering och upplägning av vår undersökning läste vi böckerna *Forskningsmetodikens grunder* (Patel och Davidsson 2003) och *A, B, C och D* (Bjurwill 2001). Vi studerade också den litteratur som vi hittat om undersökningar liknande den vi ville göra (se Forskning och undersökningar 2.6). Därefter tog vi kontakt med läraren i den klass som vi tänkte studera och fick klartecken att göra vår undersökning. Vi fick veta vilket tema de planerade att arbeta med så att vi kunde skriva faktatexter till detta, som vi skulle använda i vår undersökning. Vi planerade utskicket till föräldrarna genom vilket vi skulle få tillstånd att intervjua eleverna.

4.2 Undersökningsgrupp

Vi valde att göra vår undersökning och vfu-period i en årskurs fyra på grund av att vi redan tidigare har erfarenhet av berättande för yngre barn, det vill säga årskurs ett och två. Dessutom hade vi läst om undersökningar liknande den vi själva skulle göra, som var gjorda

på elever i årskurs åtta (se Forskning och undersökningar 2.5), och därför ville vi nu göra undersökningen på elever som befann sig mittemellan vår tidigare erfarenhet och de undersökningar vi hade studerat.

Anledningen till att vi valde att göra vår undersökning under vår vfu-period var, dels att det var en experimentell undersökning vi ville göra, som vi redogör för nedan, och dels att den krävde en tid på 4-5 veckor att genomföra. Det var viktigt att eleverna kände oss och att vi lärde känna eleverna, för att kunna förbereda dem inför vår kommande undersökning. Vi planerade att introducera berättande i olika former och att diskutera begrepp, som till exempel inre bilder (se Fantasi och inre bilder 2.1), med eleverna. Vi tyckte det var viktigt att eleverna bekantade sig med oss inför intervjuerna vi skulle göra och hoppades därmed att eleverna skulle slappna och våga berätta mer om vad de tyckte och tänkte. På det sättet skulle vi förhoppningsvis få utförligare svar på våra intervjufrågor och eleverna och eleverna skulle känna sig mer motiverade att ”för vår skull” besvara frågorna. Patel och Davidsson skriver: ”Personer som ska besvara frågorna har på ett eller annat sätt blivit utvalda och kan förmodligen inte alltid se nyttan med att besvara frågorna. Det är därför viktigt att vi försöker motivera dessa personer på de olika sätt som står tillbuds.” (s.70).

4.3 Undersökningsmetod

Vi har gjort en form av experimentell undersökning. Med det menar vi att vi lät undersökningsgrupperna vara med om berättande respektive eget läsande och därefter besvara frågor utifrån det de hade upplevt vid lyssnandet respektive vid det egna läsandet. Vi utförde alltså en form av experiment som vi sedan mätte resultatet av (Patel och Davidsson 2003 s.55).

För att få en så heltäckande undersökning som möjligt valde vi att kombinera kvantitativa och kvalitativa metoder. För att få svar på frågan ”hur mycket” (första frågan, se Syfte 1.2) valde vi att göra en kvantitativ undersökning, eftersom vi ville beskriva i siffror hur mycket eleverna hade uppfattat av det de hade lyssnat till respektive läst själva (Patel och Davidsson 2003 s.109). Författarna skriver också att syftet med den kvalitativa intervjun är bland annat att upptäcka och identifiera den intervjuades uppfattningar om något fenomen (s.78). I vår undersökning gällde då fenomenet vilka inre bilder (andra frågan, se Syfte 1.2) de har skapat

sig. Patel och Davidsson skriver också att kvalitativa undersökningar skaffar en annan och djupare kunskap än den fragmentiserade kunskap som ofta erhålls när vi använder kvantitativa metoder (s.118).

För att möjliggöra en jämförelse mellan gruppen som lyssnade till berättande och gruppen som läste själva, så delade vi klassen, som bestod av 24 elever, slumpmässigt i två grupper, A och B. Idén till detta tillvägagångssätt fick vi då vi läste Bjurwill (2001 s.78). Grupperna var desamma under hela undersökningen. Grupp A fick faktatext 1 berättat för sig samtidigt som grupp B fick sitta i ett annat klassrum och läsa samma text. Efter det att grupp A hade lyssnat färdigt fick de besvara en enkät och efter det att grupp B hade läst klart fick de besvara en likadan enkät.

Vid nästa undersökningstillfälle, fick eleverna i grupp B lyssna till faktatext 2 och eleverna i grupp A läste samma text själva och på det viset fick vi tjugofyra elever som hade lyssnat till berättande och tjugofyra elever som hade läst faktatexter och därefter besvarat frågor. Vi gjorde om samma procedur då det gällde undersökningen med sagor.

	Lyssna till berättande	Läsa själva	
Faktatext 1	Grupp A	Grupp B	Undersökning 1
Faktatext 2	Grupp B	Grupp A	Undersökning 2

Bild 1. Gruppindelning undersökning 1 och 2.

	Lyssna till berättande	Läsa själva	
Saga 1	Grupp A	Grupp B	Undersökning 3
Saga 2	Grupp B	Grupp A	Undersökning 4

Bild 2. Gruppindelning undersökning 3 och 4.

Vi planerade att efter varje undersökningstillfälle intervjua så många elever som möjligt. För att uppnå maximala förutsättningar genomförde vi undersökningarna direkt på morgonen. Detta eftersom våra tidigare erfarenheter säger oss att de flesta elever är mest uppmärksamma då.

4.4 Val av texter

I vår undersökning tog vi med både faktatexter och sagor för att få ett bredare undersökningsmaterial och för att vi ville se om innehållet i texten påverkade elevernas uppfattningsförmåga och deras skapande av inre bilder (se Fantasi och inre bilder 2.1). Faktatexter finns inom alla ämnen i skolan och sagor använder man sig av bland annat i svenskundervisningen. Vi gör ju vår undersökning bland annat för att se om berättandet har någon plats i skolans värld (se Syfte 1.2).

Vi skrev själva ihop faktatexter som passade in i det tema klassen skulle arbeta med under den period vi var där. Anledningen till att vi skrev texterna själva var att de skulle vara väl anpassade till åldersgruppen och tillsammans med temat bilda en helhet. Den skrivna texten skulle likna berättande för att förutsättningarna skulle vara så lika som möjligt för gruppen som lyssnade och gruppen som läste själva. Därför skrev vi faktatexterna om Astrid Lindgren som om det vore hon själv som berättade om sitt liv och om sitt författarskap. Om vikten av att förutsättningarna är så lika som möjligt skriver Patel och Davidsson (2003 s.58).

När vi valde sagor tänkte vi också utgå ifrån temat eleverna arbetade med. Vi ville att de skulle vara fantasirika och spännande. Det mest optimala vore om vi kunde hitta några sagor som eleverna inte hade stött på tidigare.

4.5 Berättaren

För att förutsättningarna skulle vara så lika som möjligt så planerade vi att det skulle vara samma person som berättade vid alla undersökningstillfällen och att dessa genomfördes vid samma tidpunkt på dagen. Ärnström och Hagberg (1995 s.44, 98) skriver att berättande är en personlig konstform och att varje berättare har sitt sätt att berätta. Detta bekräftar vårt beslut att det skulle vara samma person som berättar vid alla undersökningstillfällena. Vi bestämde att berättaren utöver vad som stod i texterna bara fick variera sin röst och mimik. Berättaren fick också använda sig av gester för att skapa upplevelse och stämning runt berättelsen (se Berättarteknik 2.7).

4.6 Enkäter

Vår undersökning blev en kombinerad kvantitativ och kvalitativ undersökning därför att vi dels ville mäta hur mycket de faktiskt uppfattade, och dels se skillnaden på deras sätt att skapa inre bilder. Enkäterna besvarades direkt efter det att eleverna hade lyssnat respektive läst texterna. Eftersom vi ville få fram vad eleverna uppfattade vid det egna läsandet respektive lyssnandet planerade vi enkäter med hög standardisering och struktur (Patel och Davidsson 2003 s.75). De första fem frågorna gällde det faktiska innehållet och utgjorde den kvantitativa delen av enkäten. Där fanns det konkreta svar i texten de hade gjort sig bekantskap med. Till dessa frågor fanns det tre fasta svarsalternativ. Eleverna ringade in det som de uppfattade som det rätta svaret. De fem följande frågorna, som utgjorde den kvalitativa delen av enkäten, var öppna i den bemärkelsen att eleverna själva fick skriva svar. Frågorna handlade om vad eleverna hade upplevt och sett framför sig då de lyssnade respektive läste själva och här fanns det inte några direkta svar i själva texten. Eleverna skrev namn på enkäterna för att vi skulle kunna anknyta till dem vid den kommande intervjun. Givetvis behandlades enkäterna konfidentiellt.

4.7 Intervjuer

Vi valde att genomföra våra kvalitativa intervjuer direkt efter det att eleverna hade lyssnat respektive läst själva för att de skulle ha sina upplevelser i färskt minne. Intervjuerna var standardiserade på det sättet att vi hade tre fasta frågor som vi utgick ifrån och därefter ställde vi följdfrågor utifrån elevernas svar på dessa frågor och ifrån vad de hade svarat på enkäterna. Frågorna handlade om elevernas upplevelser av berättandet respektive läsandet och om deras inre bilder (se Fantasi och inre bilder 2.1). Vi ställde också frågor om hur de hade upplevt hur något eller någon såg ut enligt texterna. Till dessa frågor fanns det inte några faktiska svar utan det var elevernas upplevelser vi ville få fram.

De tre frågorna bestämde vi inför varje undersökning för att de skulle anpassas efter vad vi hade fått fram vid de tidigare intervjutillfällena. Det var alltid samma tre frågor till hela gruppen av läsare och lyssnare vid varje undersökningstillfälle. Vi bestämde oss för att turas om med att intervjua eleverna för att det på bästa sätt skulle fungera med den övriga undervisningen.

4.8 Pilotstudie

Vi provade våra fyra texter på två barn, ett i årskurs tre och ett i årskurs fyra för att se om de förstod vad de läste och lyssnade till. Vi lät dem också besvara enkäterna för att se om frågorna var lämpligt formulerade till den åldersgruppen. Anledningen till att vi provade vår undersökning på både en årskurs tre och en årskurs fyra var att vi skulle gardera oss så att frågorna respektive texterna garanterat inte var för svåra. Patel och Davidsson skriver att pilotstudien ska motsvara undersökningen eller en del av den men kan genomföras i liten skala. Därmed är det möjligt att utvärdera om frågorna fungerar för de individer de är avsedda för (2003 s.58,83).

4.9 Resultatanalys

På de fem första frågorna i enkäten, som utgjorde den kvantitativa delen av undersökningen, räknade vi ihop antalet besvarade frågor och antal felaktiga svar, för hela gruppen som lyssnat till berättande vid varje undersökning. På samma sätt räknade vi samman antal besvarade

frågor och antal felaktiga svar i gruppen som läst själva vid samma undersökning. Vi redovisade resultaten i rena siffror och i procent. Som stöd till texten använde vi oss också av fyrfältstabeller för att tydligt åskådliggöra skillnaderna i våra resultat (Patel och Davidsson 2003 s.115). Vi jämförde därefter grupperna och såg om det var någon skillnad i antalet felaktiga svar. Vi räknade därefter samman alla grupperna som lyssnat till berättande i alla undersökningarna och alla som läst själva, för att se om det fanns någon skillnad.

På de fem sista frågorna i enkäten, den kvalitativa delen av undersökningen, där eleverna skrivit svar själva letade vi efter skillnader i svaren ifrån de olika grupperna. Fanns det någon skillnad i sättet att svara beroende på om man hade lyssnat till texten eller läst den själv?

Vi transkriberade våra intervjuer ifrån banden och sedan granskade vi dem för att se eventuella likheter och olikheter beroende på om eleven läst eller lyssnat till texten. Detta gjordes efter varje undersökningstillfälle. Vi sammanställde vad eleverna ansåg om berättande respektive om att läsa själva. Ytterligare en sak vi granskade var hur eleverna upplevde sina inre bilder och om de upplevde bilderna olika om de lyssnade eller läste själva.

Nu har vi redogjort för de tankar vi hade då vi planerade vår undersökning, varför vi valde att göra vår undersökning under vår vfu-period och varför just i en årskurs fyra. Vi skriver också om våra tankar när vi bestämde metod och vad det var som fick oss att välja just en kombination av kvalitativ och kvantitativ undersökning. Vi har redogjort för våra intervjuer och vad vi tog fasta på då vi skrev våra enkäter. Vad vi tyckte och uppfattade som viktigt att tänka på för den som skulle berätta har vi också kommenterat. Vi redogjorde också för vår pilotstudie och om hur vi analyserade svaren.

5. Genomförande

Vi ska nu beskriva hur vi gjorde vår undersökning ute på vår vfu-plats i en årskurs fyra. Vi kommer att redovisa vårt förarbete, valet av texter och hur vi tänkte då vi skulle ordna lämpliga lokaler för själva undersökningen. Därefter beskriver vi steg för steg de fyra olika undersökningarna där läsande/berättande, besvarande av enkäter och intervjuer ingår.

5.1 Förarbete

Vi träffade vår vfu-handledare och detaljplanerade vår undersökning tidsmässigt och lokalmässigt. Eftersom vi skulle dela klassen i två grupper behövde vi tillgång till en lokal utöver klassrummet, just vid undersökningstillfällena. Vi bestämde att det var den grupp som skulle läsa själva som skulle byta klassrum, därför att i det rum som vi kunde boka för våra undersökningar var borden placerade i rader. I det ordinarie klassrummet är borden placerade i en rektangulär formation, vilket gör det mer lämpligt för den som berättar, som på detta sätt kan ha ögonkontakt med sina åhörare. Vi behövde också tillgång till ett rum där vi kunde vara ostörda då vi skulle intervjua eleverna efter det att de hade svarat på enkäterna.

Vi diskuterade också på vilket sätt vi skulle lägga upp intervjuerna, så att vi skulle hinna prata med så många elever som möjligt vid varje undersökning. Vi bestämde oss för att det var mest lämpligt att en av oss intervjuade och att den andre höll i den fortsatta undervisningen i klassen, vilket ju är vår huvudsakliga uppgift under vår vfu-tid. Vi fick möjlighet att vara i ett litet rum i direkt anslutning till klassrummet. Detta gjorde att det var lätt för eleverna att smita ifrån undervisningen för att intervjuas. Eftersom vi genomförde våra undersökningar direkt på morgonen så hade vi möjlighet att intervjua eleverna under resten av förmiddagen.

Eftersom temat som klassen skulle arbeta med var Astrid Lindgren, skrev vi våra två faktatexter om henne och hennes liv. I den första texten (bilaga 1) beskriver Astrid Lindgren sin uppväxt och i den andra texten (bilaga 4) beskriver hon sitt liv som författare. Vi valde att skriva texten som om det var Astrid Lindgren själv som berättade för att formen skulle avvika ifrån de sagor som vi skulle använda oss av i undersökning tre och fyra. Fakta till texterna om Astrid Lindgren hämtade vi ur böckerna *Århundradets Astrid* (Hagerfors, 2002), *Astrid från Vimmerby* (Törnqvist 1998) och *Mitt Småland* (Lindgren m.fl. 1987).

Till undersökning tre och fyra tänkte vi först välja ut två sagor, eller delar av sagor, som Astrid Lindgren hade skrivit för att vi tyckte det var viktigt att undersökningen blev en del av klassens övriga arbete. Men vi kom snart fram till att det var mycket svårt att hitta några texter som eleverna inte hade stött på tidigare och därmed redan hade en uppfattning om och bilder till. Vi valde därefter två traditionella folksagor ur böckerna *Den rosa sagoboken* (Lang, 1979) och *Folksagor från sjutton länder* (Manne m.fl. 1979) som vi inte hade stött på

tidigare och kontrollerade med läraren så att klassen inte hade arbetat med dem. Efter att vi skrivit våra två faktatexter och valt våra två sagor skrev vi enkäterna.

Innan vi kände oss helt nöjda med texter och enkäter prövade vi dem på två elever (åk. tre och fyra) ifrån en annan skola. De tyckte det var mycket intressant och hade inga problem med att förstå texter eller enkäter. Vi kom fram till att det skulle komma att ta olika lång tid för eleverna att själva läsa texterna och fylla i enkäterna och att det därför var viktigt att vi planerade in vad eleverna skulle göra i väntan på att alla skulle bli klara. Vi bestämde att eleverna skulle ha en bok tillgänglig som de kunde läsa i tills att den ordinarie verksamheten satte igång.

Redan den första dagen i klassen berättade vi om våra undersökningar, vad det var vi undersökte och vad vi skulle använda undersökningarna till. Vi delade också ut lappar där föräldrarna skulle ge oss sitt tillstånd att intervjua och spela in eleverna på band.

Vi började vår undersökning med att vid tre tillfällen berätta korta sagor och därefter diskutera vad vi hade upplevt och vad vi hade sett framför oss. Vid första tillfället uppmanade berättaren eleverna att blunda, därefter berättade vi:

- Det var en gång en liten flicka som gick på en smal skogsväg. Vid sidorna av vägen stod skogen hög och mörk.

Därefter gjorde berättaren ett uppehåll och frågade eleverna om de hade sett bilden framför sig med skogen och flickan, och hur deras flicka i så fall såg ut. Alla som räckte upp handen fick berätta. På detta sätt fortsatte vi med sagan och eleverna var mycket koncentrerade. Liknande övningar gjorde vi vid ytterligare två tillfällen. Vi pratade också om hur olika inre bilder vi ser och att man också ser bilder då man läser. Vi diskuterade vad man har för användning av sina inre bilder.

5.2 Undersökning 1

Vi började vår undersökning med att berätta för eleverna exakt hur det skulle komma att gå till. Vi berättade hur enkäten var upplagd och om hur viktigt det var att de svarade vad de

själva hade uppfattat och sett framför sig, då de lyssnade eller läste själva. Därefter gick grupp B (10 elever) iväg till det andra klassrummet, de tog med sig penna, radergummi och en bok. Grupp A (12 elever) stannade kvar i sitt vanliga klassrum och fick plocka fram samma saker som de andra tagit med sig. Berättandet av den första faktatexten, Astrid berättar om sin barndom (bilaga 1) tog fem minuter. Därefter delades enkäterna ut och eleverna satte igång att svara. När eleverna blev klara räckte de upp handen och enkäter samlades in och eleverna övergick till att läsa i sina böcker. Tiden för ifyllandet av enkäterna varierade ifrån fem minuter till femton minuter. Vid insamlandet av enkäterna kontrollerades att det fanns namn med (se 4.6 Metod och material) och om där var någon fråga där eleven svarat exempelvis vet ej eller inte svarat alls så uppmanade vi dem att försöka svara och vi påpekade att det inte fanns något som var fel. Grupp A var klar efter ca. 25 minuter.

I grupp B, som läste själva var spridningen tidsmässigt mycket stor, dels tog den egna läsningen olika lång tid, från tio till tjugo minuter, och dels tog ifyllandet av enkäten också olika lång tid. När eleven hade läst sin text räckte vederbörande upp handen och fick lämna ifrån sig texten och fick enkäten i stället. Eleven som var klar med enkäten räckte upp handen och fick lämna ifrån sig den och därefter övergå till att läsa i sin bok. Grupp B återvände till klassrummet efter ca. 40 minuter.

Så snart alla eleverna åter var samlade i klassrummet och den ordinarie undervisningen satte igång började intervjuerna av eleverna. Av grupp A intervjuades 11 elever och av Grupp B intervjuades 5 elever. Intervjuerna tog två till fyra minuter per elev eftersom vi bara hade tre fasta frågor (bilaga 3). Enkäterna var i de flesta fall tydligt ifyllda så det fanns inte så mycket att fråga om där.

Några elever var inte närvarande vid undersökningstillfället på grund av sjukdom. Alla eleverna som var i skolan den dagen var med om den första delen av undersökningen. Vid intervjutillfället var några elever på specialundervisning, några elever hade inte lämnat tillbaka lapparna där föräldrarna gav oss tillstånd att intervjua och så var det en elev som vi inte fick intervjua.

5.3 Undersökning 2

Tre dagar senare genomförde vi vår andra undersökning. Vi började även denna gång med att berätta hur undersökningen skulle gå till. Därefter gick grupp A (12 elever) iväg till det andra klassrummet för att läsa faktatext 2, Astrid som författare. Grupp B (10 elever) stannade kvar i det ordinarie klassrummet och fick texten berättad för sig. Denna gången tog texten sju minuter att berätta och ifyllandet av enkäten (bilaga 5) tog lika lång tid som vid den tidigare undersökningen. Gruppen var klar efter ca. 25 minuter.

I Grupp A, som själva läste texten, var spridningen vid själva läsningen tidsmässigt lika stor denna gången som vid förra undersökningen. Däremot tycktes besvarandet av enkäten gå lite fortare. Gruppen var tillbaka i det ordinarie klassrummet efter ca. 35 minuter.

När alla eleverna åter var samlade i klassrummet satte vi igång med att intervjua eleverna en och en. I grupp B som hade lyssnat till berättande intervjuade vi 8 elever och i grupp A som hade läst själva intervjuade vi alla 12 eleverna. Denna gången tog varje intervju lite längre tid för eleverna hade mer att säga vid varje fråga (bilaga 6).

Det var två elever som var frånvarande på grund av sjukdom. Vid intervjutillfället var det ytterligare två som inte kunde intervjuas, en på grund av specialundervisning och en vi inte fick intervjua.

	Lyssna till berättande	Läsa själva	
Faktatext 1	Grupp A 12 elever	Grupp B 10 elever	Undersökning 1
Faktatext 2	Grupp B 10 elever	Grupp A 12 elever	Undersökning 2

Bild 3. Gruppindelning och elevantal undersökning 1 och 2.

5.4 Undersökning 3

Undersökning tre gjorde vi efter ytterligare en vecka och denna gången var det saga 1, Den gamle mannen (bilaga 7). Än en gång gick vi igenom hur undersökningen skulle gå till. Nu var det återigen dags för grupp A (11 elever) att stanna kvar i klassrummet för att lyssna på berättande. Själva berättandet tog ca. 10 minuter och svarandet på enkäten därtill (bilaga 8) tog mellan fem till tio minuter. Hela gruppen var klar efter ca. 20 minuter.

För grupp B (11 elever) som läste saga 1 tog det mellan tio till tjugo minuter att läsa själva texten och därefter tog det precis som vid tidigare undersökning mellan fem till femton minuter att besvara enkäten. Grupp B var tillbaka i klassrummet efter ca. 35 minuter.

Vi satte igång att intervjua eleverna direkt efter det att alla hade återvänt till det ordinarie klassrummet och de vanliga aktiviteterna hade satt igång. Vi intervjuade 11 elever i grupp A som hade lyssnat till berättande och i grupp B som hade läst själva intervjuade vi 9 elever. Eleverna hade mer att säga till frågorna (bilaga 9) än vid tidigare intervjuer.

Vid denna undersökning var det två elever borta på grund av sjukdom och då vi intervjuade eleverna var det en som var på specialundervisning och en som vi inte fick intervjua.

5.5 Undersökning 4

Efter ytterligare en vecka genomförde vi vår sista undersökning. Innan vi satte igång repeterade vi lite snabbt hur undersökningen skulle gå till och frågade om det var något de undrade över. Eleverna var mycket positiva till våra undersökningar. Nu var det dags för grupp B (12 elever) att lyssna till saga 2, Läraren och lärjungen (bilaga 10). Denna saga tog, precis som saga 1, tio minuter att berätta. Besvarandet av enkäten (bilaga 11) gick nästan lika snabbt som vid förra undersökningen. Gruppen var klar efter ca. 25 minuter.

Grupp A (10 elever) som läste saga 2 själva, i ett annat klassrum, tog precis som förra gången mellan tio och tjugo minuter på sig att läsa och enkäten tog också samma tid att besvara som vid den tidigare undersökningen. Gruppen var tillbaka i det ordinarie klassrummet efter 35 minuter.

Intervjuerna genomfördes precis som vid de tidigare tillfällena med tre fasta frågor (bilaga 12) som vi sedan ställde följdfrågor till. Denna gången intervjuade vi 11 elever i grupp B som hade lyssnat till sagan och 10 elever i grupp A som hade läst själva. Eleverna var mer frispråkiga för varje gång vi intervjuade dem.

Vid detta tillfället var två elever borta vid första delen av undersökningen och sedan då vi intervjuade var det dessutom en vi inte fick intervju.

	Lyssna till berättande	Läsa själva	
Saga 1	Grupp A 11 elever	Grupp B 11 elever	Undersökning 3
Saga 2	Grupp B 12 elever	Grupp A 10 elever	Undersökning 4

Bild 4. Gruppindelning och elevantal undersökning 3 och 4.

Våra undersökningar gjordes under fyra intensiva veckor där vi samlade in 88 enkäter, gjorde 77 intervjuer och här har vi beskrivit tillvägagångssättet. Vidare har vi beskrivit hur vi skrev texter och enkäter och om hur vi ordnade med lämpliga lokaler. Vi har beskrivit hur vi den första veckan började med att introducera berättande och uttryck som inre bilder för eleverna. Därefter skildrar vi undersökning för undersökning där vi kan märka hur eleverna slappnar av allt mer vid intervjuerna, men det kommer vi att gå in på mer i nästa avsnitt, resultat.

6. Resultat

Vi presenterar först den kvantitativa undersökningen som utgörs av de fem första frågorna på enkäten där eleverna fick tre fasta svarsalternativ att välja på. Frågorna är ställda på det faktiska innehållet i texterna och vi redovisar här antalet fel svar i de olika grupperna. Vi vill se om eleverna uppfattat olika mycket beroende på om de lyssnat till berättande eller läst själva. Därefter går vi över till den kvalitativa delen av undersökningen. Vi presenterar det vi

har fått fram av de fem fasta frågorna där eleverna själva ska svara genom att skriva ner vad de har upplevt och sett framför sig vid berättande respektive eget läsande. Intervjuerna ger oss också många svar och vi sammanfattar det vi tycker är relevant för våra frågeställningar (se problemprecisering 3).

6.1 Undersökningsgrupp

Gruppen som kom att ingå i vår undersökning är en årskurs fyra som består av 24 elever. På skolan, som ligger i ett mindre samhälle strax utanför en större stad, finns ca. 250 elever ifrån förskoleklass upp till och med årskurs fem. I klassen som vi undersöker är alla elever födda samma år och har inga språkproblem på grund av ursprung. Könsfördelningen i klassen är elva flickor och tretton pojkar. Klassen hade lagt ner mycket tid på läsningen förra terminen och denna terminen fokuserar klassen på skrivning.

6.2 Enkätundersökning, kvantitativ

Vi redogör för den kvantitativa undersökningen genom att presentera varje undersökning för sig.

6.2.1 Undersökning 1

Grupp A som lyssnade till berättandet av faktatext 1, Astrid berättar om sin barndom (bilaga 1) var tolv elever och besvarade på så sätt 60 faktafrågor tillsammans varav det fanns 1 felaktigt svar. Procentuellt utgör felaktiga svar 1,7%.

Grupp B som själva läste samma text bestod av tio elever och besvarade således sammanlagt 50 frågor varav det var 8 som var fel. Procentuellt utgör felaktiga svar 16,0%

6.2.2 Undersökning 2

Grupp B som lyssnade till faktatext 2, Astrid som författare (bilaga 4) var tio elever och besvarade på så sätt 50 faktafrågor tillsammans varav det fanns 5 felaktiga svar. Procentuellt utgör felaktiga svar 10,0%.

Grupp A som själva läste samma text bestod av tolv elever och besvarade således 60 frågor varav det var 8 som var fel. Procentuellt utgör felaktiga svar 13,3%.

	Lyssna till berättande	Läsa själva	
Faktatext 1	Grupp A 60 frågor varav 1 fel	Grupp B 50 frågor varav 8 fel	Undersökning 1
Faktatext 2	Grupp B 50 frågor varav 5 fel	Grupp A 60 frågor varav 8 fel	Undersökning 2

Bild 5. Resultat undersökning 1 och 2.

6.2.3 Undersökning 3

Grupp A som lyssnade till berättande av saga 1, Den lille mannen (bilaga 7), var elva elever och besvarade på så sätt 55 faktafrågor tillsammans varav det fanns 4 felaktiga svar. Procentuellt utgör felaktiga svar 7,3%.

Grupp B som själva läste samma saga bestod av elva elever och besvarade således 55 frågor varav det var 6 som var fel. Procentuellt utgör felaktiga svar 10,9%.

6.2.4 Undersökning 4

Grupp B som lyssnade till berättande av saga 2, Läraren och lärjungen (bilaga10) var tolv elever och besvarade på så sätt 60 faktafrågor tillsammans varav det fanns 0 felaktiga svar.

Grupp A som själva läste samma saga bestod av tio elever och besvarade således 50 frågor varav det var 10 som var fel. Procentuellt utgör felaktiga svar 20,0%

	Lyssna till berättande	Läsa själva	
Saga 1	Grupp A 55 frågor varav 4 fel	Grupp B 55 frågor varav 6 fel	Undersökning 3
Saga 2	Grupp B 60 frågor varav 0 fel	Grupp A 50 frågor varav 10 fel	Undersökning 4

Bild 6. Resultat undersökning 3 och 4.

6.2.5 Sammanfattning kvantitativ undersökning

När man räknar samman resultaten av lyssnande till faktatext får man fram att det av 110 svar finns 6 fel. Då man räknar samman resultatet av lyssnande till saga så ser man att av 115 svar finns det 4 fel. Totalt 10 fel av 225 svar vid lyssnande till berättande, vilket innebär 4,4% felaktiga svar.

När man sen räknar samman resultatet ifrån det egna läsandet av faktatexter får man fram att av 110 svar är det 16 fel. Vid sammanräkningen av det egna läsandet av saga så ser man att av 105 svar finns det också 16 fel. Totalt 32 fel av 215 svar vid det egna läsandet, vilket innebär 14,9% felaktiga svar.

Det vi kan konstatera är att de elever som lyssnar till berättande uppfattar och kommer ihåg mer av texterna än vad de elever gör som läser själva. Dessa resultat kommer vi att gå in närmare på i diskussionen längre fram.

6.3 Enkätundersökning, kvalitativ

På de fem sista frågorna i enkäten finns inga faktiska svar i texten som eleverna fick berättat för sig eller läste själva. Genom dessa frågor vill vi få fram vad eleverna har upplevt, vilka inre bilder de har skapat sig vid berättandet och vid det egna läsandet. Det vi genast kan konstatera är att de elever som har lyssnat till berättande skriver längre och fler svar. Deras svar är lika varandra, i gruppen ibland till och med identiska. De flesta elever har beskrivit

händelser och utseende på personer i berättelsen mycket målande och nästan likadant trots att det inte har sagts något om det vid själva berättandet. Det vi kan konstatera härmed är att de har haft en gemensam upplevelse vid berättandet.

Gruppen som läst själva har större spridning på sina svar och de är inte lika målande och beskrivande som i lyssnargruppen. Det finns inga identiska svar. Flera ifrån gruppen som har läst själva har missförstått frågorna i enkäten vilket inga i berättargruppen har gjort. Något i berättandet har gjort att de har en gemensam förförståelse och därför tolkat frågorna riktigt.

6.4 Intervjuer

Vid intervjuerna mötte vi bara positiva elever som mer än gärna besvarade våra frågor. Eleverna slappnade av mer för varje undersökning och intervju vi gjorde och de hade mer att säga vid den sista intervjun i förhållande till den första.

6.4.1 Intervjuer vid undersökning 1

Denna undersökning innehöll faktatexten ”Astrid berättar om sin barndom” (Bilaga 1). Eleverna var mycket positiva både till att lyssna på berättande och till att läsa själva. Alla eleverna hade fått en bild av Astrid som barn som en snäll och busig tjej trots att det inte stod nämnt något om detta i texten. Elevernas bilder av Astrid skiljde sig inte nämnvärt åt beroende på om de hade lyssnat till berättande eller om de hade läst själva. Flertalet elever, ur båda grupperna upplevde, att de såg inre bilder.

6.4.2 Intervjuer vid undersökning 2

Denna undersökning innehöll faktatexten ”Astrid som författare” (Bilaga 4). Eleverna var även denna gången positivt inställda både till att lyssna på berättande och till att läsa själva. Men denna gången var det två elever som upplevde faktatexten som svår att läsa. Vid denna undersökning till skillnad ifrån den förra hade eleverna mer varierade svar på hur de upplevde Astrid som vuxen. I gruppen som hade lyssnat till berättande där hade alla en klar bild om hur hon var som person medan gruppen som hade läst själva hade en mer oklar bild och många

svarade ”jag vet inte”. Trots att vi såg en skillnad på svaren i gruppen som hade lyssnat till berättande och gruppen som hade läst själva, upplevde eleverna inte själva att det var någon skillnad på deras inre bilder beroende på om de lyssnade eller läste.

6.4.3 Intervjuer vid undersökning 3

Denna undersökning innehöll sagan ”Den gamle mannen” (Bilaga 7). De flesta eleverna upplevde det positivt att lyssna till en saga respektive läsa en saga själva. Flertalet elever hade sett inre bilder och tyckte att det var lättare att se bilder nu då undersökningarna innehöll sagor istället för faktatexter. De sa sig också uppleva en skillnad på bilderna. Här under kommer två citat hämtade ur intervjuerna, den första eleven hade läst själv och den andra hade fått sagan berättad för sig.

- Det var skillnad på bilderna, ja vet inte men det är skillnad, det är lättare mä saga.
- Ser mer färg då de ä saga.

På frågan om hur de tyckte det var att svara på våra enkäter tyckte alla eleverna att det var ”kul”. Eleverna sa sig tycka bäst om att svara på de fem första frågorna för där behövde man bara ringa in svaren, de upplevde det jobbigt att skriva själva. På följdfrågan om vad de tyckte om att bli intervjuade sa alla att de tyckte det var ”kul” och ”spännande”.

6.4.4 Intervjuer vid undersökning 4

Denna undersökning innehöll sagan ”Läraren och lärjungen” (Bilaga 10). Eleverna tyckte det var roligare att lyssna till respektive läsa saga själva i förhållande till faktatext. När eleverna skulle beskriva trollkarlen i sagan kan vi konstatera att båda grupperna av elever hade en ökad medvetenhet om sina inre bilder. Båda grupperna hade målade beskrivningar av trollkarlen, trots att det inte berättades eller stod att läsa någon beskrivning av honom i texten. Här under kommer två citat hämtade ur intervjuerna, det första ifrån en elev som lyssnat till berättande och det andra ifrån en elev som läst själv.

- Han va gammal med prästkläder, grått hår och lång, sen upptäckte ja att han va stygg.
- Han va en gammal gubbe med brun slängkappa och käpp.

På frågan vad de kommer ihåg mest av vår undersökning svarade de flesta eleverna att de kommer ihåg faktatexterna om Astrid Lindgren och hennes liv. Detta tror vi beror på att de texterna var en del i temat om Astrid där vi bland annat gjorde ett stort bildarbete som pågick i fyra veckor.

Genomgången av våra resultat började vi med att helt kort presentera vår undersökningsgrupp därefter övergick vi till att gå igenom den kvantitativa delen av vår undersökning där vi kunde konstatera att antalet felaktiga svar varierade beroende på om man lyssnade till berättande eller om man läste själv. Därefter övergick vi till att beskriva vad vi hade fått fram vid den kvalitativa delen av vår undersökning som dels bestod av frågor på enkäten och dels av intervjuer. Vi konstaterade att eleverna var mycket positiva både till läsande och till att lyssna på berättande. Eleverna var mycket medvetna om sina inre bilder men upplevde ingen skillnad på dem vid lyssnande jämfört med eget läsande. Däremot märkte vi skillnad på elevernas upplevelser av sina inre bilder, då vi lyssnade på intervjuerna. Eleverna tyckte att det var lättare att se inre bilder vid berättande av saga respektive vid läsande av saga i förhållande till då undersökningarna innehöll faktatexter.

7. Diskussion

Vi inleder vårt diskussionsavsnitt med att reflektera över de metoder vi har använt och hur dessa är relevanta till de aktuella frågeställningarna och till undersökningsgruppen. Därefter går vi över till att diskutera våra resultat kopplat till våra ursprungliga syften och frågeställningar. Vi tar också upp frågan om vi kan generalisera våra resultat på andra årskurser och grupper, och avslutar med att ge förslag på ytterligare forskning.

7.1 Metoddiskussion

Vi har gjort en experimentell undersökning där vi har introducerat berättandet med fokus på elevernas upplevelser av sina inre bilder och därefter undersökt hur mycket de kommer ihåg och vilka inre bilder de skapat. För oss var det viktigt att vi fick möjlighet att lära känna eleverna och att de fick bekanta sig med oss för att intervjuerna skulle ge så mycket som möjligt. Vi kan tydligt se att vid den sista intervjun så slappnade eleverna av mer än vid den första intervjun där de inte kände oss så väl. Vi anser inte att vi hade fått så mycket material ut av intervjuerna om vi hade gjort vår undersökning i en okänd klass. Och det hade också varit svårt att få den tid vi behövde för att introducera eleverna i berättandet och göra dem uppmärksamma på sina inre bilder.

I vår litteraturgenomgång 2.7 skriver vi om vad Ärnström & Hagberg (1995) har att säga om vikten av att vi skolas in i lyssnandet till berättandet. Eftersom eleverna var mer ovana vid att lyssna till berättande än vad de var vid att läsa själva så tyckte vi det var viktigt att introducera dem i berättandet och göra dem medvetna om sina inre bilder inför vår undersökning. Eftersom vi fick tid och möjlighet att göra det innan vår undersökning så känns våra resultat än mer relevanta.

Fördelen med att göra undersökningarna i olika klasser i olika områden hade varit att det hade varit lättare att generalisera och säga att våra resultat var representativa för årskurs fyra. Nu kan vi bara med säkerhet säga att de resultaten vi fått gäller just för denna specifika klass.

Vi tycker att vårt val av undersökningsmetoder var bra och väl anpassade efter våra frågeställningar (se Syfte1.2). Det vi nu i efterhand har uppmärksammat är att vi kunde ha filmat berättandet. Det hade varit intressant att observera berättaren och försöka förstå vad det var som gjorde att eleverna kom ihåg mer och svarade mer målande på frågorna än gruppen som läste själva.

7.2 Resultatdiskussion

Enkäterna bestod av tio frågor varav de första fem gällde den faktiska texten. Det fanns tre svarsalternativ och eleven skulle ringa in det som var rätt. Denna del av enkäten utgjorde vår

kvantitativa undersökning. Det var genom denna del vi skulle få svar på vår första frågeställning: Finns det någon skillnad mellan hur elever uppfattar och minns innehållet i en text då de lyssnar till berättande, jämfört med då de läser den själva?

Vi blev förvånade över att det blev så pass stor skillnad på antalet rätta svar, beroende på om man lyssnat till berättande eller om man läst själv. Vi trodde utifrån vår tidigare erfarenhet av berättande ibland yngre elever att det skulle finnas en viss skillnad, men inte att den skulle vara så här stor och tydlig. Vår frågeställning inför undersökningen gällde vad eleverna hade uppfattat och kom ihåg precis efter det de hade lyssnat respektive läst. Det visade sig att gruppen som lyssnat till berättandet av texten hade fler riktiga svar än gruppen som läst själva (se resultatredovisning 6.2). Resultaten var desamma både då undersökningarna handlade om sagor och då de handlade om faktatexter.

En förklaring till resultaten kan vara att själva läsningen tar elevernas kraft och koncentration i så hög grad att de inte kan fokusera helt på innehållet. En jämförelse kan göras med den undersökning vi redogör för i Forskning och undersökningar 2.6, som är gjord i en årskurs 8. Den undersökningen visar mycket liten skillnad i vad eleverna kommer ihåg beroende på om de lyssnade eller läste själva, när mätningen gjordes direkt efter. Resultaten kan bero på att när eleverna är äldre är läsningen mer automatiserad och all uppmärksamhet kan läggas på innehållet.

Eleverna i den årskurs 4 vi undersökt måste fortfarande fokusera på själva läsningen och därmed missar eleverna en del av textens innehåll. Då eleverna lyssnar till berättande kan de fokusera enbart på innehållet och får dessutom hjälp i sitt lyssnande av berättarens betoning, mimik och pausering.

Om så är fallet så kan man bara konstatera att i denna årskurs fyra, och troligtvis i många andra, har berättandet en viktig roll då man vill att eleverna ska få information om, exempelvis som i detta fallet, Astrid Lindgren. Med bakgrund av detta kan vi säga att då vi vill starta upp ett tema, eller bara ge eleverna en upplevelse med en saga, så är berättandet en bra metod. Eleverna uppfattar mer av innehållet då de lyssnar i förhållande till om de läser själva.

De fem sista frågorna i enkäten bildar tillsammans med intervjuerna vår kvalitativa undersökning. Och det är genom den kvalitativa delen vi vill få svar på vår andra frågeställning: Är det någon skillnad mellan de inre bilder eleverna skapar om de lyssnar till berättande jämfört med de bilder de skapar då de läser en text själva?

Vi vill genom elevernas svar få fram vad de har upplevt, vilka inre bilder de skapat sig då de hört eller läst själva. På dessa frågor finns inga färdiga svarsalternativ utan eleverna ska själv skriva sina svar. Det vi kan se direkt är att de elever som lyssnat till berättande har skrivit mer än de som läst själva. Eleverna som har lyssnat till berättande har mer målande beskrivningar av personer och händelser och många av svaren liknar varandra. De elever som läst själva har inte lika målande beskrivningar och det är inga elever som har svar som liknar varandra. Därför kan man säga att de som lyssnat till berättandet har fått en gemensam upplevelse vilket inte gruppen som läst själva har fått. Och eftersom berättaren berättade samma text som de andra eleverna läste så måste det vara berättarens betoning, rörelser och den stämning som skapades runt berättandet som gjorde att åhöraren skapade inre bilder och att innehållet i texten stannade kvar. Martina Campart hävdar i sin studie (2000) att berättandet tar tag i lyssnaren och att det är en bra pedagogisk metod (se litteraturgenomgången 2.6).

Frågan man kan ställa sig är vilken roll berättaren haft för resultatet. I detta fallet var berättaren väl förberedd och engagerad i sin uppgift. Hade resultatet varit annorlunda om berättaren inte varit det? Kan man hävda att berättande är en bra pedagogisk metod i alla situationer och för alla pedagoger? Ärnström och Hagberg (1995) skriver att berättarkonsten är något som alla har i sig, men att vi använder den mer eller mindre. Det är en personlig konstform som berättaren behöver skolas in i och ständigt utveckla. Vi tycker att det bör vara pedagogens uppgift att vara en inspirerande berättare, och att det är självklart att det är en viktig del i lärarutbildningen. Vår undersökning är ytterligare ett belegg för detta.

Något som är mycket intressant är att de elever som läste själva vid ett flertal tillfällen har missuppfattat frågorna i enkäten, vilket inga i gruppen som fått texten berättat för sig gjort. Detta förklarar vi med att eleverna som lyssnat till berättandet har fått en tydlig förförståelse så de förstår frågan direkt, vilket eleverna som läst själv inte har fått eftersom de förmodligen har fokuserat på själva läsandet mer än på innehållet. Eftersom vi lät eleverna skriva sina namn på enkäterna så kunde vi konstatera att det inte var enbart de elever som har lässvårigheter som missuppfattade frågorna utan även elever som av klassläraren ansågs vara

duktiga läsare. Elever som vi visste hade problem med sitt läsande och som var med i gruppen som fick texten berättat för sig missförstod inte frågorna i enkäten och hade inga felaktiga svar i den delen av undersökningen. Att döma av resultaten i denna årskurs fyra tycks berättandet vara en utmärkt metod att tillämpa då man vill att eleverna ska skapa sig en gemensam förförståelse inför ett nytt tema där eleverna sedan själva ska få forska vidare.

När vi sammanställde intervjuerna så kunde vi se att eleverna upplevde sig se lika tydliga inre bilder vid berättandet som vid det egna läsandet. Men de tyckte att det var lättare att se inre bilder då undersökningarna handlade om sagor jämfört med då de innehöll en fakta text. Trots att eleverna inte själva upplevde någon skillnad på sina inre bilder då de lyssnade till berättande i förhållande till då de läste själva så upplevde vi det så. Då vi analyserade intervjuerna såg vi att eleverna som lyssnat till berättande hade fler likartade beskrivningar av personer ifrån texterna, jämfört med gruppen som hade läst själva som hade helt olika beskrivningar av karaktärerna. Vi märkte också att de som hade läst själva var mera tveksamma i sina svar jämfört med de som lyssnat.

Vid analysen av intervjufrågorna kom vi fram till samma resultat som vi fick fram på den kvalitativa delen, det vill säga att de elever som lyssnat till berättande har en gemensam upplevelse. De har dessutom upplevt texten rikare och de kan berätta mer detaljerat om sina inre bilder än gruppen som läst själva. Eftersom berättaren har använt sig av samma text som läsarna fått läsa så måste det vara berättarens rörelser, betoningar och mimik som har påverkat eleverna och givit dem denna gemensamma upplevelse. Att detta är möjligt får vi bekräftat i *Skolboken* (Gårdsäter & Michell 1999) som vi refererar till i vår litteraturgenomgång 2.4

7.3 Relevans

Vi tycker att vi har fått svar på våra frågeställningar. Det var en begränsad undersökning och det är svårt att generalisera våra resultat till att gälla alla årskurs fyror. Men att berättandet har en plats i just denna klass det kan vi konstatera. Det är en vanlig klass på 24 elever, ungefär lika många flickor som pojkar, 11-13. Inga elever med språkproblem beroende på ursprung finns i klassen. Så varför skulle man inte kunna säga att det finns fler årskurs fyror som våra resultat skulle kunna vara relevanta för?

Genom vår undersökning ville vi se om de positiva erfarenheter vi har av berättande ibland yngre elever också gällde i en årskurs fyra. Vi konstaterar direkt att i denna årskurs fyra är berättandet en bra pedagogisk metod. Vi tycker inte att berättandet ska ersätta det egna läsandet utan snarare vara ett komplement, exempelvis kan berättandet ge förförståelse inför det egna läsandet. Enligt Allard m.fl.(2001) kan berättandet bilda broar mellan talat och skrivet språk (se Jämförelse berättande/eget läsande 2.8).

7.4 Framtida forskning

Det skulle vara mycket intressant att fortsätta på denna undersökning och se om det är någon skillnad mellan vad eleverna kommer ihåg efter en längre tid, ifrån faktatexterna och sagorna, beroende på om de fått texten berättat för sig i förhållande till om de läst själva. En sådan undersökning, fast då gjord på elever i en årskurs åtta, har vi redogjort för i vår litteraturgenomgång 2.6. Det hade varit intressant att se om resultaten hade blivit desamma i denna årskurs fyra, nämligen att de som fått berättat för sig kom ihåg mer under en längre tid jämfört med de som hade läst själva.

Likaså vore det intressant att göra samma undersökning, som vi gjort nu, i en årskurs fem och i en årskurs sex och se om resultaten blev desamma. Enligt Chambers (1994) går inte berättandet att utesluta om människor ska kunna utvecklas till läsare oavsett ålder (se Jämförelse berättande/eget läsande 2.8). Det finns alltså mycket som lockar till ytterligare undersökningar.

Vi har nu diskuterat metod och resultat utifrån våra frågeställningar och syften. Resultatets relevans har också belysts, och knutits till vår litteraturgenomgång. Vi har avslutat med att ge förslag på ytterligare forskning.

8. Sammanfattning

I vår studie behandlar vi berättandets roll som pedagogisk metod i skolan. Vi vill lyfta fram vikten av att berätta för eleverna. Med utgångspunkt från kursplanen i svenska har vi tagit

fasta på barns skapande av inre bilder, deras fantasi och dess betydelse för att utveckla ordförrådet och den språkliga medvetenheten. Detta utgick vi ifrån när vi formulerade våra frågeställningar om skillnaden mellan hur barn upplever och minns en text de lyssnat till respektive läst själva.

I litteraturdelen presenterar vi aktuell forskning kring berättande och vikten av att berätta för eleverna. Här framgår det att berättandet har stor betydelse för det egna läsandet och att det är ett kraftfullt medel för att fånga elevernas intresse.

Vi har i vår empiriska del gjort undersökningar i en fjärde klass. Undersökningen gjordes i fyra omgångar. Vi valde att göra en form av experimentell undersökning, där eleverna fick vara med om berättande respektive eget läsande. Därefter fick de besvara frågor utifrån det de hade upplevt vid lyssnandet respektive läsandet. För att få svar på hur mycket de uppfattat och vilka inre bilder de hade skapat valde vi en kombination av kvalitativ och kvantitativ metod. För att ytterligare närma oss vår problemställning valde vi att efter varje undersökning intervjua så många elever som möjligt.

Resultatet av vår studie visar att elever som får en text berättad för sig har mer målade beskrivningar av sina inre bilder. De uppvisar också tecken på en gemensam upplevelse eftersom de svarar lika på frågor som inte har något faktiskt svar i texten. Eleverna själva upplever ingen större skillnad på sina egna inre bilder vid lyssnande respektive eget läsande. Vi kan också se att grupperna som läste texten själva har en tendens att missförstå frågorna i större utsträckning än de som har hört texten berättas. Även på de faktiska frågorna svarar läsarna fel oftare än de som lyssnat.

I vår diskussionsdel diskuterar vi närmre de resultat vi fick vid vår undersökning. Vi upptäckte att vi fick ut mer information i vår studie än vad vi hade hoppats på.

Vi tycker att vi genom vår undersökning har kommit fram till att berättandet borde ha en given plats som pedagogisk metod i skolan. Det är inte bara ett sätt för oss pedagoger att kunna variera vår undervisning utan också ett sätt att ge eleverna gemensamma upplevelser och utgångspunkter, och detta samtidigt som vi tillgodoser varje individs behov och förutsättningar.

Källförteckning

- Ahlberg, A. (2001). *Lärande och delaktighet*. Studentlitteratur Lund.
- Allard, B. Rudqvist, M. och Sundblad, B. (2001). *Nya lusboken*. Bonnier Utbildning AB, Stockholm.
- Bjurwill, C. (2001). *A, B, C och D. Vägledning för studenter som skriver akademiska uppsatser*. Studentlitteratur Lund
- Campart, M. (2001). ” *När jag sprang fortare än vargen* ” : om berättande som metod i pedagogiskt arbete. Locus 1/01 Stockholm: Centrum för barn-och ungdomsvetenskap, 1989- , ISSN 1100-3197 ; 2001 (13:1), s.27-32.
- Campart, M. (2000). *Schooling Emotionell Intelligence through Narrative and Dialogue*. Department of Educational and Psychological Research School of Education, Malmö University.
- Chambers, A. (1994). *Böcker omkring oss*. Nordstedts Förlag AB, Stockholm.
- Fast, C. (2001). *Berätta*. Natur och Kultur, Stockholm.
- Grugeon, E. och Gardner, P. (2000). *The Art of Storytelling for teachers and pupils*. David Fulton Publishers Ltd, London.
- Gårdsäter-Mitchell (1999). *Skolboken*. Bonnier Utbildning, Stockholm.
- Hagerfors, A-M. (2002). *Århundrandets Astrid*. Raben & Sjögren Bokförlag, Stockholm.
- Karlegård, C. och Toftenow, H. red. (nr.7 1996). *Berätta magistern berätta!* Rapporter om utbildning, Malmö.
- Lang, A. (1979). *Den rosa sagoboken*. Almqvist & Wiksell förlag AB, Stockholm.
- Lindgren, A. m. fl. (1987). *Mitt Småland*. Raben & Sjögrens förlag, Stockholm.
- Manne, G. och Hvenekilde, A. (1979). *Folksagor från 17 länder*. HODAB, Rosersberg.
- Patel, R. och Davidsson. B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder*. Studentlitteratur Lund.
- Skolverket.(2000). *Grundskolans kursplaner och betygskriterier*. Fritzes.
- Skolverket. (1994). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet*. CE Fritzes AB.
- Stenson, B. m.fl. (1998). *Små storverk. Om barn, poesi och musik*. Musikförlaget Lutfisken AB, Mölndal.
- Söderbergh, R. (1988). *Barnets tidiga språkutveckling*. CWK Gleerups utbildningscentrum AB, Malmö.

The Wordbook Encyclopedia. (1999). Wordbook, Inc, of the United States of America.

Törnqvist, L.(1998). *Astrid från Vimmerby*. Stiftelsen bevarandet av Astrid Lindgrens gärning. Eriksson & Lindgren, Vimmerby.

Vygotskij, L. (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Bokförlaget Daidalos AB, Göteborg.

Ärnström, U. och Hagberg, P. (1995). *Berättarboken*. Kulturkemi förlag, Stockholm.

Bilaga 1 Undersökning 1, Faktatext 1, Astrid berättar om sin barndom

(Originallet var tryckt i punkt 16 och indelat i mindre stycken).

Låt oss börja från början, i november 1907 det var då jag föddes, Astrid, Anna, Emilia Ericsson. Jag föddes på gården Näs, utanför Vimmerby i Småland. Jag har tre syskon, min storebror Gunnar min lillasyster Stina och minstingen i familjen Ingegerd. Jag har en mamma också hon heter Hanna och min pappa han heter Samuel-August.

Gunnar han var fenomenal på att hitta på lekar. Vi lekte mycket mina syskon och jag när vi inte arbetade, förstås. Runt omkring gården Näs, där vi bodde fanns det åkrar, ängar och skog. Där rann också en å alldeles i närheten. Vi hade lador och en stor ladugård, där alla djuren bodde. I trädgården fanns det många stora träd. Det största kallades för Uggleträdet och det var vårt allra bästa klätterträd. En gång lade Gunnar ett hönsägg i ugglornas bo. Det kläcktes en gul pipande kyckling tillsammans med ugglans egna ungar.

För mig betydde naturen mycket när jag växte upp. Jag kommer fortfarande ihåg alla smultronställen, ån med näckrosorna, göken som gol, doften från granar och tallar och solen som värmdes i nacken.

Våra föräldrar gav oss mycket frihet och tid att leka. Vi lekte många farliga och roliga lekar, vi gick balansgång på takåsen på vårt hus, klättrade i höga träd och byggde grottor i höet på höskullen. Vi barn fick hjälpa till med allt möjligt på gården. Det arbetet kunde vi inte smita ifrån. Vår mamma höll ögonen på oss. Under vinterkvällarna, när vi satt hela familjen tillsammans berättade min farmor spännande sagor för oss. Min farmor bodde också på Näs. Hon kunde hemska historier om mördare, skurkar och spöken.

När jag var 18 år fick jag en pojke som hette Lars. Jag kunde inte ta hand om honom själv, eftersom jag var ensam. Han fick bo sina första år hos en familj i Köpenhamn. Jag flyttade till Stockholm och började jobba på ett kontor. Där träffade jag en man som hette Sture Lindgren och jag gifte mig med honom. Vi hämtade hem Lars och tre år senare fick vi en dotter som hette Karin.

Jag berättade många historier om min barndom för mina barn men jag hittade också på egna berättelser. En gång när Karin var sjuk hittade jag på en historia om en flicka som hette Pippi Långstrump som jag berättade för henne. Ni har kanske hört den historien? Pippi Långstrump blev så småningom en bok och sedan dess har jag skrivit många barnböcker. I många av mina böcker har jag vävt in historier ifrån min barndom och min härliga uppväxt på Näs.

Mina många böcker har blivit kända över stora delar av världen. Barn i många olika länder har läst om Pippi Långstrump och alla de andra.

Informationen om Astrid är hämtad ur:

Hagerfors, A-M. (2002) *Århundradets Astrid* Raben & Sjögren

Lindgren, A.m.fl.(1987) *Mitt Småland* Raben & Sjögren

Törnqvist, L.(1998) *Astrid från Vimmerby* Stiftelsen bevarandet av Astrid Lindgrens gärning Eriksson & Lindgren

Bilaga 2 Enkätfrågor till undersökning 1

Astrid berättar om sin barndom

1 Hur många syskon hade Astrid?

- A. tre
- B. fyra
- C. två

2 Vad hette gården hon bodde på?

- A. Katthult
- B. Näs
- C. Sörgården

3 Vad var hennes storebror bra på?

- A. Att rita
- B. Att cykla
- C. Att hitta på lekar

4 I vilken fågels bo lade Gunnar ett hönsägg?

- A. Örnens
- B. Skatans
- C. Ugglans

5 Var jobbade Astrid?

- A. På en fabrik
- B. På kontor
- C. I en affär

6 Hur tror du att Gunnar såg ut

7 Vad lekte Astrid när hon var liten?

8 Vad fick Astrid hjälpa till med när hon var liten?

9 Var satt barnen när deras farmor berättade sagor för dem?

10 Hur såg huset ut där Astrid bodde när hon var liten?

Namn

Bilaga 3 Intervjufrågor till undersökning 1

Faktatext 1

Astrid berättar om sin barndom

- 1** Hur tyckte du det var att läsa texten/ lyssna till berättelsen?
- 2** Hur tycker du att Astrid verkade vara som person när hon var liten?
- 3** Tyckte du att du såg bilder framför dig när du läste/lyssnade?

Bilaga 4 Undersökning 2, Faktatext 2, Astrid som författare

(Originalen var tryckta i punkt 16 och indelade i mindre stycken).

Jag och min familj flyttade till Dalagatan i Stockholm 1946. Det var en stor lägenhet och i den bodde jag kvar i resten av mitt liv. Jag berättade om Pippi för mina barn många gånger. Efter ett tag tänkte jag att fler kanske skulle vilja höra om henne. Då skrev jag boken om Pippi, men inget bokförlag ville trycka boken. De tyckte att Pippi var för busig och de trodde inte att någon ville läsa om henne. Jag skrev Mästerdetektiven Blomqvist och den ville bokförlagen ge ut som bok. Men jag hade bestämt mig, Pippi skulle ges ut som bok för att alla skulle kunna läsa om den starka finurliga Pippi. Tillslut ger bokförlagen med sig och Pippi kommer ut som bok. Den blir mycket populär och jag fortsätter att skriva fler böcker om den rödhåriga flickan. Nu känner jag att jag kan skriva det som barn tycker om att läsa och jag fortsätter att skriva barnböcker. Bullerbyn och Nils Karlsson Pyssling blir till och blir också populära. Mycket av idéerna till mina böcker får jag ifrån mitt eget liv, särskilt från min barndom.

Jag får många priser för mina böcker eftersom det är så många som tycker om dem. Ett av de finaste priserna jag har fått heter Nils-Holgersson plaketten och ett annat H.C. Andersen medaljen. Det brukar vara så att kungliga personer eller kanske sådana som är döda får vara med på ett frimärke. Men 1996 fick faktiskt jag vara med på ett frimärke. Till och med i ett annat land nämligen Schweiz kom det ut frimärke med motiv från mina böcker. Den första boken som blev film var Mästerdetektiven Blomqvist. Efter den har det blivit film av många av mina böcker som ni kanske vet. Jag har träffat många fantastiska människor i mitt liv till exempel vår svenska Kung Carl Gustaf. Jag har faktiskt tjänat mycket pengar på mina böcker också. Men jag är egentligen inte så förtjust i pengar och jag har försökt att dela med mig till de som behöver dem bättre än jag.

Jag har alltid känt att det finns mycket att kämpa för. Och att alla får lov att säga vad de tycker, det är allas rättighet. Hönsen ska inte sitta i trånga burar. Alla barn har rätt att gå i skolan. Alla kor ska få gå ut och beta på sommaren, det är sånt som jag har kämpat för. Jag har skrivit många arga brev till dem som bestämmer. Ofta har det faktiskt gjort nytta och saker har blivit bättre. Jag tycker att det finns saker man måste göra, annars är man inte en människa utan bara en liten lort. Dessa ord skrev jag i boken om Bröderna Lejonhjärta. Mina böcker har ju kommit ut i många länder, de är översatta till 75 språk. Många människor tycker så mycket om dem att de har döpt skolor och sjukhus efter dem. I Tyskland finns det över 100 skolor döpta efter mig. Det är jag glad för.

Jag fick aldrig Nobelpriset och det kanske beror på att jag skrev barnböcker, vad vet jag. Många vuxna förstår inte att barnen är det viktigaste vi har. Jag fick däremot ett annat pris som kallas alternativa Nobelpriset "Right Livelihood Award" för att jag kämpar för barnens och djurens rättigheter. Och vet ni vad, uppe i rymden finns det en asteroid som heter Astrid efter mig.

Informationen om Astrid är hämtad ur:

Hagerfors, A-M. (2002) *Århundradets Astrid* Raben & Sjögren.

Lindgren, A.m.fl.(1987) *Mitt Småland* Raben & Sjögren

Törnqvist, L. *Astrid från Vimmerby* Stiftelsen bevarandet av Astrid Lindgrens gärning Eriksson & Lindgren.

Bilaga 5 Enkätfrågor till undersökning 2

Astrid som författare

1 Vilken var den första boken som bokförlaget ville ge ut?

- A. Pippi
- B. Emil
- C. Mästerdetektiven Blomqvist

2 Vilka djur kämpade Astrid för?

- A. Hästar och får
- B. Kaniner och grisar
- C. Kor och höns

3 Varifrån fick Astrid många av idéerna till sina böcker?

- A. Av sina barn
- B. När hon är ute och går
- C. Från sin barndom

4 Vad gjorde Astrid med sina pengar?

- A. Köpte hus
- B. Gav till dem som bättre behövde dem
- C. Sparade dem

5 I vilket land har de döpt många skolor efter Astrid?

- A. Frankrike
- B. Norge
- C. Tyskland

6 Hur tror du att Astrid ville att hönsen skulle ha det?

7 Varför tror du att Astrid ville att Pippi berättelserna skulle bli en bok?

8 Hur tror du att medaljen såg ut som Astrid fick?

9 Hur tror du att frimärket med bilder från Astrids böcker såg ut?

10 Hur tror du att det såg ut i Astrids lägenhet?

Namn

Bilaga 6 Intervjufrågor till undersökning 2

Faktatext 2

Astrid som författare

1 Hur tycker du att det var att läsa texten/lyssna till berättelsen?

2 Hur tycker du att Astrid verkade vara som person när hon var vuxen?

3 När tycker du det lättast att se inre bilder, när du läser själv eller när du hör berättelser?

Bilaga 7 Undersökning 3, Saga 1, Den lille mannen

(Det eleverna läste var kopierat direkt ur boken och förstorat).

Det var en gång tre bröder som gav sig ut i världen för att söka arbete. De gick och gick. En dag kom de till en öde slätt. De fann en liten sjö och satte sig ner för att äta lite.

Medan de satt där, kom en gammal, gammal man. Han hade skägg och käpp.

- Var hälsade vänner, sade han till de tre bröderna.

De tyckte att det lät lite gammaldags och underligt, men svarade:

- Tack det samma, gamle far.

Den yngste av bröderna skar en bit av sitt bröd och gav det till den gamle mannen. Han satte sig ner, åt och såg fundersam ut.

- Vad har du mest lust till i hela världen? Frågade han den äldste av bröderna.
- Jag skulle önska att alla de kråkor som du ser där borta var får, och att alla fåren var mina, sade pojken.
- Bra talat, sade den gamle mannen. Men om det blir så skulle du då ge en fattig man lite mjölk om han bad om det?
- Jag skulle ge honom allt han ville ha. Mjölk och ost och vad som helst.

Dunk! Dunk! Den gamle mannen bankade med käppen i marken, och plötsligt blev alla kråkorna får. Hela slätten blev vit som snö av alla fåren.

Pojken rusade upp och samlade ihop fåren och stannade hos dem medan hans två bröder gick vidare tillsammans med den gamle mannen. De gick och gick, och till slut kom de fram till en stor ekskog. Då frågade den gamle mannen den andra brodern:

- Vad skulle du ha lust till i hela världen?
- Jag skulle önska att alla ekar i den här skogen var olivträd, och att alla olivträden var mina, sade pojken.
- Bra talat, sade den gamle mannen. Men om det blev så, skulle du då ge en fattig man lite olivolja?
- Ja, det skulle jag, svarade pojken.

Dunk! Dunk! Den gamle mannen bankade med käppen i marken, och alla ekarna blev plötsligt olivträd. Pojken slog sig ner bland dem och fick en massa fin olivolja som han sålde och tjänade mycket pengar på.

Nu var den yngste brodern ensam med den gamle mannen. De gick och gick, och till slut kom de till en liten sjö. Här satte de sig ner för att vila sig. Den gamle mannen sade till pojken:

- Finns det något som du vill önska dig också?
- Ja, jag skulle önska att vattnet som kommer fram från den här källan var honung och att honungen rann här hela året.
- Bra talat, sade den gamle mannen. Men om det blev så, skulle du då dela din honung med dem som är fattiga?
- Ja, det skulle jag, sade pojken.

Dunk! Dunk! Den gamle mannen bankade med käppen i marken, och plötsligt började det rinna fram honung från källan. Den gamle mannen gick vidare, men pojken stannade vid källan. Honungen sålde han till de människor som hade pengar att betala med. De som inte hade några pengar att betala med, gav han honung till.

När det hade gått en tid, fick pojken lust att resa och hälsa på sina bröder. Han bad en man att sköta källan och dela ut honung medan han var borta.

När han hade gått ett stycke, började han att se sig om efter olivträd, men han kunde bara se ekar. Han gick ett stycke till och kom fram till den plats där han väntade sig att finna en

massa får. Men där fanns bara kråkor. Han fann ingen som sålde olivolja och ingen som vallade får

Medan han stod där och såg sig omkring, fick han syn på den gamle mannen. Mannen kom fram till honom och sade:

- Nu kan du se hur det har gått! Dina bröder gjorde inte som de sa att de skulle göra. Jag gav dem det som de ville ha, men de ville inte dela med sig till de fattiga.

Men du gjorde som du sade.

Innan den gamle mannen hade pratat färdigt, var han försvunnen.

Manne, G. Och Hvenekilde, A. (1979). *Folksagor från 17 länder*. HODAB.

Bilaga 8 Enkätfrågor till undersökning 3

Den gamle mannen

1 Varför var de tre bröderna ute och gick?

- A. De skulle till marknaden.
- B. De skulle söka arbete.
- C. De skulle träffa en gammal man.

2 Vad förvandlades kråkorna till?

- A. Får
- B. Getter
- C. Svin

3 Vem av bröderna bjöd mannen på bröd?

- A. Yngste brodern
- B. Den andra brodern
- C. Den äldste brodern

4 Vad förvandlades till olivträd?

- A. Buskar
- B. Stenar
- C. Ekar

5 Vad gjorde den andra brodern med olivträden för att bli rik?

- A. Högg ner träden och sålde dem.
- B. Gjorde olivolja och sålde.
- C. Plockade oliver och sålde

6 Vad ville den gamle mannen att de skulle göra med det de fick?

7 Vad tror du att käppen var gjord av?

8 Hur tror du att vädret var denna dag?

9 Vad tror du den gamle mannen hade för kläder på sig?

10 Hur tycker du att den gamle mannen var?

Namn:

Bilaga 9 Intervjufrågor till undersökning 3

Saga 1

Den gamle mannen

- 1** Hur tyckte du att de inre bilderna var idag? Var det någon skillnad mot faktatexterna?
- 2** Hur var det att läsa/lyssna till en saga?
- 3** Hur tycker du det var att svara på frågorna? Tyckte du bäst om att ringa in eller att skriva svaren själv?

Bilaga 10 Undersökning 4, Saga 2, Läraren och lärjungen

(Det eleverna läste var kopierat direkt ur boken och förstorat).

Det var en gång en man som hade en son, vilken var mycket duktig i att läsa och han hade sitt nöje i det också. Han gick ut i världen att söka sig en tjänst någonstans, och medan han vandrade mellan några gamla gravhögar stötte han på en man som frågande vart han var på väg.

- Jag går omkring och söker arbete, sa pojken.
- Vill du ha tjänst hos mej? frågade mannen.
- Gärna det. Lika gärna hos dej som hos någon annan, sa pojken.
- Men kan du läsa? frågade mannen.
- Lika bra som prästen, sa pojken.
- Då kan jag inte ha dej, sa mannen. Jag behövde faktiskt en pojke som inte kunde läsa. Hans enda arbete skulle bestå i att damma av mina gamla böcker.

Så gick mannen sin väg och lät pojken stå där och glo efter honom.

- Det var ju synd att jag inte fick den platsen, tänkte han. Det hade just varit det rätta för mej.

Men han beslöt sig för att ändå få anställningen om möjligt, så han gömde sig bakom en av högarna och vände ut och in på jackan så att mannen inte skulle känna igen honom så lätt. Sedan sprang han längs högarnas baksida och mötte mannen igen vid deras motsatta ände.

- Vart är du på väg min lille gosse? frågade mannen som inte märkte att det var samme pojke som han mött förut.
- Jag är ute och söker arbete, svarade pojken.
- Vill du ha tjänst hos mej? frågade mannen.
- Varför inte, lika gärna hos dej som hos någon annan, sa pojken.
- Men kan du läsa? undrade mannen.
- Nej, jag kan inte läsa en enda bokstav, sa pojken.

Då tog mannen honom i sin tjänst, och allt arbete han hade att utföra var att damma av sin husbondes böcker. Men medan han gjorde det hade han också god tid att läsa i dem, och han läste en efter en tills han till sist var lika vis som sin husbonde – som var en stor trollkarl – och han kunde utföra alla slags trollerier. Bland mycket annat kunde han förvandla sig till vilket djur som helst eller vad som helst som han tyckte var roligt.

När han lärt sig allt tyckte han inte det var värt något att stanna kvar längre, så han stack iväg hem till sina föräldrar igen. Kort därefter var det marknad i grannbyn, och pojken berättade för sin mor att han lärt sig att förvandla sig till vilket djur han ville.

- Nu, sa han, ska jag förvandla mig till en häst, och far kan ta mig med till marknaden och sälja mej. Jag kommer hem igen var inte rädd.

Hans mor var förskräckt åt tanken, men pojken sa åt henne att hon inte behövde vara rädd. Allt skulle gå bra.

Så förvandlade han sig till en häst, en sådan fin häst till och med så att hans far fick ett högt pris för honom på marknaden. Men sedan avtalet gjorts upp och pengarna utbetalats förvandlade han sig tillbaka till sin egen gestalt när ingen såg honom, och så gick han hem.

Över hela landet spreds historien om den fina hästen som blivit såld och sedan försvunnit, och tillslut nådde nyheten också trollkarlens öron.

-Åhå, sa han, det är den där pojken jag hade som lurade mej och sedan stack sin väg.
men jag ska ge honom.

Nästa gång det var marknad förvandlade sej pojken åter till en häst och leddes dit av sin far. Hästen fann snart en köpare, och medan de båda var inne och drack köpsupen kom trollkarlen förbi och såg hästen. Han förstod genast att det inte var en vanlig häst. Han gick in och erbjöd köparen en vida större summa än denne gett för hästen, så mannen sålde den till honom.

Det första trollkarlen nu gjorde var att leda hästen till en smed för att få en rödglödgad spik inslagen i dess mun, för sedan kunde han inte förvandla sig längre. När hästen såg detta förvandlade han sej till en duva och flög upp i luften. Trollkarlen förvandlade sej strax till en hök och flög upp efter fågeln.

Duvan förvandlade sig nu till en guldring som föll ner i knät på en flicka. Höken åter förvandlade sej till en man som erbjöd flickan en stor summa pengar för guldringen, men hon ville inte göra sej av med den då den fallit ner till henne från himlen, sa hon. Emellertid fortsatte trollkarlen med att erbjuda henne mer och mer för ringen, tills guldringen slutligen blev rädd och förvandlade sej då till ett sädeskorn, som föll ner på marken. Trollkarlen förvandlade sig då till en höna och började leta efter sädeskornet, men detta förvandlade sej till en iller och bet huvudet av hönan i ett nafs. Nu var trollkarlen död. Illern återtog sin mänskliga gestalt och den unge mannen gifter sig efteråt med flickan. Och sedan dess lade han bort alla sina magiska konster.

Lang, A. (1979). *Den rosa sagoboken*. Almqvist&Wiksell förlag AB Stockholm.

Bilaga 11 Enkätfrågor till undersökning 4

Läraren och lärjungen

1 Varför kände inte mannen igen pojken när de träffades andra gången?

- A. Han hade satt på sig en hatt.
- B. Han hade klippt av håret.
- C. Han hade vänt jackan.

2 Vad skulle pojken göra när han arbetade hos mannen?

- A. Damma böcker.
- B. Läsa böcker.
- C. Skriva i böcker

3 Vilken sorts böcker var det mannen hade?

- A. Djurböcker.
- B. Böcker om hur man trollar.
- C. Böcker om hur man gör för att bli rik.

4 Varför slutade pojken arbeta hos mannen?

- A. Mannen slog honom.
- B. Mannen skulle flytta.
- C. Pojken hade läst alla böckerna.

5 Varför förvandlade pojken sig till häst?

- A. Pojkens pappa behövde en häst att rida på.
- B. För att pappan skulle sälja hästen och tjäna pengar.
- C. För att pojkens mamma tyckte om hästar.

6 Var tror du det var mannen och pojken träffades första gången?

7 Vad hände med mannen som pojken jobbade hos?

8 Vilken färg tror du hästen hade?

9 Hur tror du pojken såg ut?

10 Hur såg mannen ut som pojken jobbade hos?

Namn:

Bilaga 12 Intervjufrågor till undersökning 4

Saga 2

Läraren och lärjungen

- 1** Hur tycker du det var att läsa/lyssna till en saga i förhållande till att läsa/lyssna till en faktatext?
- 2** Hur tror du att trollkarlen var som person?
- 3** Vad kommer du att komma ihåg bäst av våra undersökningar?